

Kenttäsairaala Suvenmäen koululla 1941-1944

Monet rautulaisjuuriset tietävät Jatkosodan aikana Leinikylässä toimineen kenttäsairaalan. Vähemmän tunnettu on Miettälän Suvenmäen koululla toiminut kenttäsairaala. Siellä toimi vuosien 1941-1944 aikana kaksikin kenttäsairaala, 15. ja 40. Kenttäsairaalat, joiden toiminnasta kerrotaan tässä lähemmin. Tietolähteinä on käytetty pääasiassa näiden sairaaloiden sotapäiväkirjoja. Ne ovat sairaalan toimintaa koskevia ja niitä pitivät sotilashenkilöt, ei lääkintähenkilökunta. Potilastietoja tai edes hoidettujen potilaiden määriä ei päiväkirjoissa ole.

Mitä kenttäsairaalat olivat

Kenttäsairaalat (KS) olivat sotatoimialueen sairaaloita, joihin haavoittuneita toimitettiin lähinnä etulinjan joukkosidontapaikoista (JSP). Kenttäsairaalat lähettivät edelleen vaativaa tai pidempää jatkohoitoa tarvitsevia potilaita sisämaan sotasairaaloihin (SS). Kenttä- ja sotilassairaaloissa hoidettiin myös sotilaiden muita sellaisia sairastapauksia, jotka eivät johtuneet haavoittumisista, ja annettiin jopa hammashoitoa. Kenttäsairaalat olivat jakautuneita A- ja B-osastoihin. A-osastoilla hoidettiin lähinnä kirurgisia tapauksia (pikaista leikkaushoitoa vaativat haavoittuneet) ja B-osastoilla myös muita. Rajankäynti oli kuitenkin horjuva.

Kenttäsairaalat olivat yleensä divisioonakohtaisia ja joillakin divisioonilla niitä saattoi olla kaksi tai kolmekin. Kenttäsairaaloita perustettiin varsinaisten sairaalatiilojen puuttuessa useimmiten esimerkiksi kouluille, kansanopistoille, pappiloihin ja kartanoihin. Kenttäsairaaloitten lukumäärä vaihteli Jatkosodan kestäessä kolmenkymmenen molemmin puolin. Sairaaloitten tiloja täydennettiin parakeilla ja jopa teltoilla.

Kenttäsairaalat olivat sotatoimiyksikköjä siinä missä armeijan muutkin joukot, vaikka tämä ei heti tule mieleen. Ne toimivat käskytyksperiaatteella ja olivat organisoidut armeijan hierarkian mukaan. Miespuolisella henkilökunnalla olivat sotilasarvot lääkintäsotamiehestä päällikkölääkärinä toimineeseen lääkintäupseeriin saakka. Päällikkölääkärin sotilasarvo oli yleensä lääkintäkapteeni tai lääkintämajuri. Naiset olivat mm. sairaanhoitajia, lääkintä- ja toimistolottia tai työvelvollisia. Kokonaisuuteen kuului myös apteekki ja runsaasti välttämätöntä huoltotoimintaa, kuten esimerkiksi keittiö, pesula, saunoja, varuskorjaamo, auto- ja hevostalli sekä luonnollisesti myös henkilökunnan majoitustilat.

Kenttäsairaalat olivat siis mahdollisimman omatoimisia jo olosuhteiden pakosta. Kenttäsairaalan apteekissa valmistettiin paljon tarvittavia lääkkeitä toisin kuin nykyään, jolloin lääkkeet tulevat valmiina apteekkeihin.

Nykykatsannossa kenttäsairaalat olivat vaatimattomia hoitomahdollisuuksien kannalta, mutta kaikki tehtiin mitä voitiin. Ja uskomattoman paljon voitiin. Potilaiden kuolleisuus oli kuitenkin suurta vaikeiden haavoittumisien vuoksi ja antibioottien puuttuessa. Suhteellisesti eniten kuoli vatsaan haavoittuneita.

15. Kenttäsairaala ennen Suvenmäen aikaa

15. Kenttäsairaala (15. KS) perustettiin Jatkosodan liikekannallepanovaiheessa 15. 6. 1941 Kuopiossa, josta se sodan alettua siirrettiin rautateitse Ylämyllylle Joensuun lähelle. Se käsitti 12 parakkia. Lisäksi tulivat edellä mainitut oheistoiminnot, joten melkoinen mylly oli pyörimässä.

Heinäkuun alussa 1941 sairaala siirrettiin Kiteelle ja määrättiin hoitamaan 19. Divisioonan potilaita. Tiloja saatiin kansakoululta, karjanhoitokoululta, kansanopistolta ja seurojen talolta. Kun Karjalan Armeijan (KarA) sotatoimet alkoivat heinäkuun 10. päivän jälkeen Laatokan pohjoispuolisen alueen takaisinvaltauksella, haavoittuneita alkoi tulla runsaasti. Telttoja jouduttiin pystyttämään lisätiloiksi. Potilastulva oli niin suurta, ettei Joensuun sotasairaala pystynyt ottamaan sinne kaikkia jatkohoitoa vaativia haavoittuneita. Lääkärit tekivät pyöreitä päiviä ja olivat äärimmäisen väsyneitä. Samalla kuitenkin saatiin arvokasta kokemusta ja rutiinit alkoivat vakiintua. Kokemuksia oli saatu jo Talvisodasta.

Elokuun puolivälissä 19. divisioona mukaan lukien 15. Kenttäsairaala siirrettiin Karjalan kannaksella taistelevan I armeijakunnan (I AK) vastuualueelle. Kuun lopulla rintaman edettyä kauemmas 15. Kenttäsairaala siirrettiin Kaukolan pitäjään Sortavalan lähelle. Siellä hajasijoituksessa oli vuodepaikkoja yhteensä noin 250. Apteekki toimi kirkonkylän entisessä apteekkitalossa.

Potilaita tuli syyskuun alussa runsaasti ja heitä toimitettiin edelleen jatkohoittoon Savonlinnan sotasairaalaan.

Seuraava vaihe oli sairaalan A II osaston muutto Raudun Leinikylään, jossa oli valmiina kolme suurehkoa parakkia. Se tapahtui lokakuun 11.-12. päivinä 1941. Osastolla oli 50 vuodepaikkaa ja se joutui hoitamaan myös 15. Divisioonan eli ev (myöh. kenrm) **Niilo Hersalon** divisioonan potilaita.

Suvenmäkeen lokakuussa 1941

Toiminta Leinikylässä oli nopeasti ohimenevä vaihe, kun majoitustiedustelun yhteydessä löytyi yllättäen lähes polttamaton Miettälän seutu Raudun lounaiskulmalta runsaan kolmen kilometrin päästä vanhalta rajalta. Kylässä oli juuri ennen Talvisotaa valmistunut tiilirakenteinen kaksikerroksinen kansakoulu,

joka tunnettiin Suvenmäen kouluna. Sen vieressä oli vielä jäljellä vanha puukoulu. Molemmat koulut otettiin 15. Kenttäsairaalan käyttöön. Lokakuun 16. päivänä lähetettiin puhdistus- ja kunnostustyöryhmät uuteen toimipaikkaan ja neljän päivän päästä voitiin aloittaa muutto Suvenmäelle.

Vanhaan kansakouluun sijoitettiin A I-osasto, jossa potilaspaikkoja oli 50. Loput A-osastosta, B-osasto ja poliklinikka sijoitettiin viereiseen uuteen kouluun. Potilaspaikkoja siinä oli 53. Toimisto, apteekki, pesula ja muut aputoiminnot olivat läheisissä eri taloissa tai rakennuksissa. Pesula oli tärkeä lääkintähenkilökunnan työasujen puhtauden vuoksi. Saunoja oli neljä. Kunnostustöitä jatkettiin edelleen. Sähköä ei ollut ja valaistus hoidettiin öljylampuilla ja petromakseilla. Yöllä sairaalaa vartioivat parivartiot. Potilaat olivat lähinnä 10. Divisioonan potilaita. Divisioonan rintamavastuualue oli tuolloin 15. Divisioonan oikealla puolella Lempaalan järven suunnalla.

Syksyn kääntyessä alkutalveksi ja ilmojen kylmetessä huomattiin talojen hataruus. Kylän harjanteella vallitsi lähes jatkuva kylmä viima ja lämmitys oli ongelmallista. Polttopuutkaan eivät olleet riittävän kuivia. Marraskuun alussa ilmaantui uusi ongelma: juomavedestä alkoi olla pulaa. Onneksi pian löydettiin kirkasvetinen oja ja juomavesipulma ratkesi.

Lokakuun alussa 1942 tapahtui huomattava henkilökunnan vaihdos, kun pääosa ennen 1912 syntyneistä siirrettiin muualle ja tilalle tuli tätä nuorempia ikäluokkia.

Marraskuun 10. päivänä I Armeijakunnan komentaja kenrmi **Einar Mäkinen** vieraili katsomassa haavoittuneita ja tutustui sairaalaan. Muutaman päivän kulluttua myös Armeijakunnan päällikkölääkäri kävi tarkastuksella. Siinä yhteydessä jaettiin kunniamerkkejä, joista sairaanhoitajille ja lotille tuli suurin osa 13 kappaletta.

Sairaalan arki sujui muutoin normaaleissa merkeissä. Potilaita oli ajoittain runsaastikin, vaikka alkanut asemasotavaihe oli taisteluiden kannalta verraten rauhallista. Potilaissa oli runsaasti tautipotilaista, joita lähetettiin edelleen myös Leinikylän ja Valkjärven kenttäsairaaloihin. Suvenmäeltä lähetettiin myös henkilökuntaa Leinikylän avuksi. Henkilökunnan vaihdokset muutoinkin olivat tavanomaisia.

Hammaspotilaita oli erään kerran 36. Noissa oloissa taisi yleisin hammaslääkärin toimenpide olla hampaan poisto. Se tapahtui yleensä ilman puudutusta. Aineita siihen tarkoitukseen ei ollut.

Käsioperaatio meneillään 15. Kenttäsairaalassa. Varmuutta ei ole siitä, millä paikakunnalla sairaala oli kuvan ottohetkellä. Huomaa leikkausvalo ja lähes olematon muu varustus nykyoloihin verrattuna. SA-kuva.

Joulukuun alkupuoliskolla saapui eräitä 10. Divisioonan upseereita maastontiedusteluun koskien linnoitustöiden aloittamista. Ilmeisesti kyse oli taaemasta puolustuslinjasta välillä Vammelsuu – Taipale (VT-linja). Linja tulikin kulkemaan juuri tämän seudun kautta jatkuen Raudun keskustan eteläpuolelta Riiskan ja edelleen Taipaleenjokea pitkin Laatokalle.

Joulu ja uusivuosi tulivat ja menivät asiaan kuuluvin pikku tilaisuuksin. Välipäivinä ei tapahtunut mainittavaa.

Tammikuun 1942 toisella viikolla tuli melko runsaasti potilaita. Pahaksi onneksi saatiin ilmoitus, että Valkjärven ja Leinikylän kenttäsairaalat eivät voineet ottaa vastaan muualta lähetettyjä potilaita, koska nekin olivat täysiä.

Vihollinen ei häirinnyt, mutta useana päivänä vihollisen lentokoneita lensi ylitse. Tammikuussa pakkasen kiristyi edelleen ja kylmyyttä pahensi viima, josta sotapäiväkirja mainitsee, että ilmaus ”pureva” on liian mieto. Lisäksi aukealla mäellä saattoivat lumituiskut talven mittaan tukkia tiet moneksi päiväksi. Kuun loppupuolella ei tapahtunut normaalista poikkeavaa. Kuun viimeisenä päivänä tuli kymmenkunta haavoittunutta.

Päiväkirjassa on usein merkintöjä ”ei erikoista”. Se ei tarkoita, etteikö hoitotyö olisi jatkunut kiireisenä ja vaativana, vaan sitä, ettei hallinnollisesti tai toiminnallisesti tapahtunut poikkeavaa.

Suvenmäen molemmat kenttäsairaalarakennukset eli uusi ja vanha koulu talvisena pakkaspäivänä. Viimaisina tulipalopakkasina ei paras sijainti. SA-kuva.

Muutto Äänislinnaan

Helmikuun 1. päivänä 1942 sairaala alistettiin 15. Divisioonalle eli Hersalon divisioonalle. Kahden päivän kuluttua tuli kuitenkin puhelinmääräys muutosta Itä-Karjalaan Äänislinnaan. Siellä ollut 40. Kenttäsairaala tulisi tilalle Suvenmäkeen. Se tuli junakuljetuksin Valkjärven asemalle 7. helmikuuta ja 15. Kenttäsairaalan oli määrä lähteä välittömästi samalla junalla paluukuljetuksena Äänislinnaan. Vaihto siis tapahtui lennossa. Tavarat vietiin kuorma-autoilla Valkjärvelle, josta junakuljetus lähti 9. helmikuuta Simolan – Sortavalan – Suojärven kautta Äänislinnaan. Sinne saavuttiin 12. helmikuuta ja kenttäsairaala alistettiin jälleen III Armeijakunnalle, kuten se sodan alussakin oli ollut.

15. Kenttäsairaalan toimita Raudun Suvenmäellä oli päättynyt.

40. Kenttäsairaala Suvenmäessä

Suvenmäkeen muuttaneeseen 40. Kenttäsairaalaan tulivat kirurginen, ihotautilien ja sisätautien osastot sekä osasto syyhytautipotilaille. Potilaspaiikkoja oli yhteensä 100. Aluksi oli paljonkin kaikenlaisia järjestelyjä, mutta itse sairaalatoiminta sujui ilman erityisiä mainintoja. Rutiinit olivat hioutuneet sodan kestäessä.

Vihollinen ei häirinnyt edelleenkään, jos sellaiseksi ei lasketa vappuna 1942 lähelle osunutta lentopommitusta. Siitä ei aiheutunut vahinkoja. Lienee selvää,

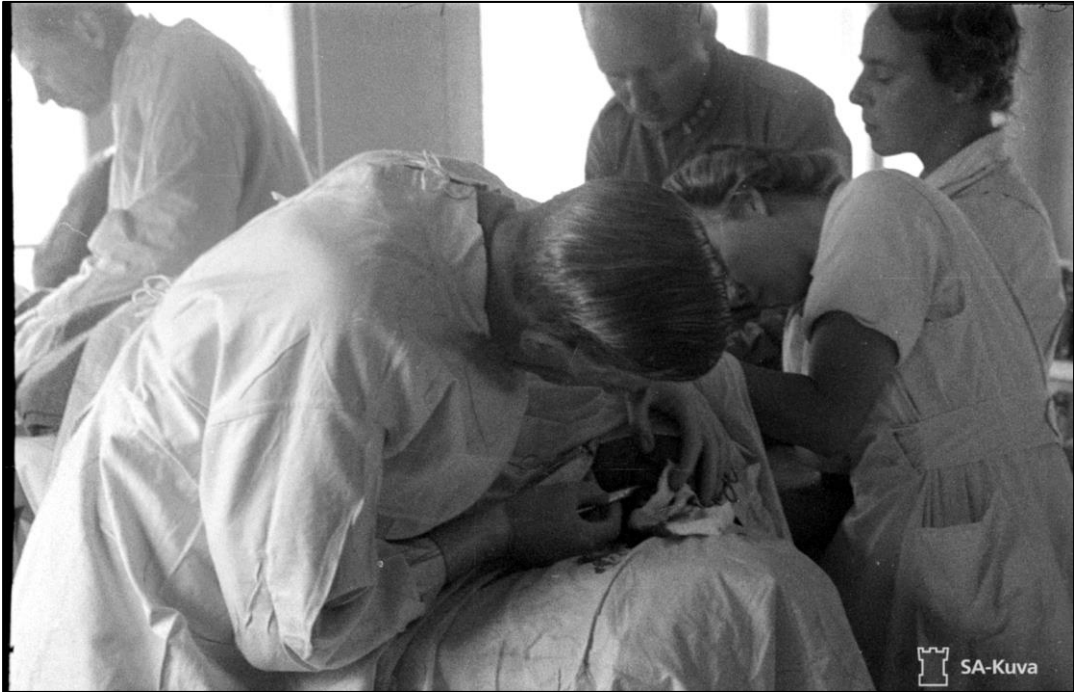
että vihollinen tiesi tämän ilmastakin hyvin näkyvän paikan, mutta oletettavasti sen passiivisuus ei johtunut niinkään kansainvälisten sopimusten kunnioittamisesta, vaan enemmän siitä, että sillä ei olisi ollut mitään hyötyä sairaalan tuhoamisesta. Se tarvitsi lentokalustoaan enemmän saksalaisvastaisilla rintamalla.

Suvenmäen koulu 40. Kenttäsairaalan käytössä talvella 1943. Linja-auto toimi ambulanssina, jolla sekä tuotiin potilaita että toimitettiin edelleen sairausjunalle Valkjärven asemalle jatkohoitokuljetuksiin sotasairaalaan. SA-kuva.

Maaliskuun alussa 1943 sairaala alistettiin 10. Divisioonalle, jonka rintamavastuu 15. Divisioonan oikealla puolella oli edelleen lähes samoilla paikoilla kuin edellisvuonna. 10. Divisioonan komentaja kenrm **Jussi Sihvo** kävi tarkastuksella. Huhtikuussa tarkastuksen teki armeijan ylilääkäri lääkintäkenrm **Eino Suolahti**.

Koko toiminnan aikana tapahtui runsaasti henkilökunnan järjestelyjä muuttojen ja tehtävien vaihdosten kautta. Niillä ei ollut vaikutusta sairaalan toimintaan. Maaliskuun lopulla sairaala alistettiin III Armeijakunnalle, jonka vastuualue oli Itä-Kannas.

Kaksoisoperaatio 40. Kenttäsairaalassa. Sairaalan sijaintipaikkakunta ei tässäkään kuvassa ole selvillä. Etualalla poistetaan sirpaletta aivoista ja taustalla on meneillään saman potilaan sääriamputaatio. Leikkaussali on tehokkaassa käytössä. SA-kuva.

40. Kenttäsairaalan toiminta Suomenmällä loppui maaliskuun lopulla 1944, jolloin sairaala siirrettiin Räisälään. Muutto oli suuri operaatio, kun sairaala tyhjennettiin kokonaan. Kaikkiaan muutto käsitti 60 kuorma-autolastin lisäksi kolme linja-autollista potilaita.

Tämän jälkeen kenttäsairaaloiminta Suomenmällä oli lopussa. Ehkä onneksi, sillä runsaan parin kuukauden kuluttua venäläiset aloittivat Kannaksella suurhyökkäyksen, jonka jalkoihin joutuminen olisi ollut kohtalokasta.